

Monumentnummer*: 451749

Smallepad 5
3811 MG Amersfoort
Postbus 1600
3800 BP Amersfoort
www.cultureelerfgoed.nl

T 033 421 74 21
F 033 421 77 99
E info@cultureelerfgoed.nl

Status: rijksmonument
Inschrijving register*: 17 januari 1995
Kadaster deel/nr: 12631/9

*Monumentnaam***

Olympisch Stadion

Complexnummer

451647

Complexnaam

Olympisch Stadion

*Woonplaats**

Amsterdam

*Gemeente**

Amsterdam

*Provincie**

Noord-Holland

<i>Straat*</i>	<i>Nr*</i>	<i>Toev.*</i>	<i>Postcode*</i>	<i>Woonplaats*</i>	<i>Situering</i>	<i>Locatie</i>
Olympisch Stadion	1		1076 DE	Amsterdam		
Olympisch Stadion	34		1076 DE	Amsterdam		
Olympisch Stadion	26		1076 DE	Amsterdam		
Olympisch Stadion	27		1076 DE	Amsterdam		
Olympisch Stadion	28		1076 DE	Amsterdam		
Olympisch Stadion	29		1076 DE	Amsterdam		
Olympisch Stadion	30		1076 DE	Amsterdam		
Olympisch Stadion	31		1076 DE	Amsterdam		
Olympisch Stadion	32		1076 DE	Amsterdam		
Olympisch Stadion	33		1076 DE	Amsterdam		
Olympisch Stadion	35		1076 DE	Amsterdam		
Olympisch Stadion	24		1076 DE	Amsterdam		
Olympisch Stadion	36		1076 DE	Amsterdam		
Olympisch Stadion	37		1076 DE	Amsterdam		
Olympisch Stadion	38		1076 DE	Amsterdam		
Olympisch Stadion	39		1076 DE	Amsterdam		
Olympisch Stadion	40		1076 DE	Amsterdam		
Olympisch Stadion	41		1076 DE	Amsterdam		

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

<i>Straat*</i>	<i>Nr*</i>	<i>Toev.*</i>	<i>Postcode*</i>	<i>Woonplaats*</i>	<i>Situering</i>	<i>Locatie</i>
Olympisch Stadion	42		1076 DE	Amsterdam		
Olympisch Stadion	43		1076 DE	Amsterdam		
Olympisch Stadion	25		1076 DE	Amsterdam		
Olympisch Stadion	23		1076 DE	Amsterdam		
Olympisch Stadion	2		1076 DE	Amsterdam		
Olympisch Stadion	11		1076 DE	Amsterdam		
Olympisch Stadion	3		1076 DE	Amsterdam		
Olympisch Stadion	4		1076 DE	Amsterdam		
Olympisch Stadion	5		1076 DE	Amsterdam		
Olympisch Stadion	6		1076 DE	Amsterdam		
Olympisch Stadion	7		1076 DE	Amsterdam		
Olympisch Stadion	8		1076 DE	Amsterdam		
Olympisch Stadion	9		1076 DE	Amsterdam		
Olympisch Stadion	10		1076 DE	Amsterdam		
Olympisch Stadion	12		1076 DE	Amsterdam		
Olympisch Stadion	22		1076 DE	Amsterdam		
Olympisch Stadion	13		1076 DE	Amsterdam		
Olympisch Stadion	14		1076 DE	Amsterdam		
Olympisch Stadion	15		1076 DE	Amsterdam		
Olympisch Stadion	16		1076 DE	Amsterdam		
Olympisch Stadion	17		1076 DE	Amsterdam		
Olympisch Stadion	18		1076 DE	Amsterdam		
Olympisch Stadion	19		1076 DE	Amsterdam		
Olympisch Stadion	20		1076 DE	Amsterdam		
Olympisch Stadion	21		1076 DE	Amsterdam		
Olympisch Stadion	44		1076 DE	Amsterdam		

<i>Kadastrale gemeente*</i>	<i>Sectie*</i>	<i>Kad. object*</i>	<i>Appartement</i>	<i>Grondperceel</i>
Amsterdam	AC	1094	A2	
Amsterdam	AC	1094	A1	
Amsterdam	AC	1094	A3	
Amsterdam	AC	1094	A4	

*Rijksmonumentomschrijving***

OLYMPISCH STADIONGEBOUW

Op ovalen grondslag - rondom een betonnen wielersbaan, sintelloopbaan, voetbalveld en twee atletiekvelden - als amfiteater in baksteen en beton opgetrokken OLYMPISCH STADIONGEBOUW in een voor het werk van Wils

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

typerende zakelijk-expressionistische trant en te onderscheiden in de oorspronkelijke, geheel met baksteen beklede 'binnenring' uit de eerste bouwfase (1926-28) en een in onbekleed gewapend beton uitgevoerde 'buitenring' met twee schelpvormige tribune-uitbreidingen aan beide korte zijden uit de tweede bouwfase (1936-37). De betonwerken zijn uitgevoerd in samenwerking met Ir. G. Jonkheid, de meervoudig samengestelde ijzerconstructies samen met Ir. E.A. van Genderen Stort. Het twee hoofdlagen tellende stadion heeft aan de beide lange zijden overdekte tribunes van 100 meter lengte, respectievelijk aan de westzijde de 28,5 meter brede Eretribune met centraal de Koninklijke Loge en aan de oostzijde de 18 meter brede Marathontribune met in het midden de lagere Marathonpoort, waarbij de ruim 17 meter respectievelijk ruim 11 meter vrij overstekende tribune-overkappingen zijn elk uitgevoerd met ijzeren vakwerkspanten en zes ver naar achteren geplaatste ijzeren kolommen ter ondersteuning van het houten dakbeschot. Onder de door een stelsel van vierkante betonkolommen en schuin oplopende betonbalken ondersteunde tribunes, zijn de - deels gemoderniseerde doch merendeels nog met de oorspronkelijke, eenvoudige inrichting uitgeruste - kleedkamers, kantoren en andere dienstverlenings-vertrekken, werk- en bergplaatsen, wachtkamer, cafe's, restaurant en toiletruimten ondergebracht (en in oorsprong ook perskamers en laboratoria). De merendeels sober ingerichte vertrekken zijn zo logisch mogelijk gesitueerd in relatie met hun oorspronkelijke functie, uitgaande van een destijds wenselijke scheiding van sportlieden, officiële personen, pers en bezoekers; zij komen alle uit op een rondgaande gang, vanwaaruit via twee tunnels het speelveld aan de noord- en zuidwestzijde betreden kan worden. Verspreid over de bakstenen bekledingsmuren is, met uitzondering van de benedenpartij van de Eretribune, de oorspronkelijke venster-verdeling nog grotendeels gehandhaafd gebleven (zij het niet meer overal met de oorspronkelijke stalen raamkozijnen) en resteren aan de buitenzijde nog enkele van de buitenlampen met buisvormige armaturen en klokvormige kappen uit de bouwtijd. De beide overdekte tribunes zijn niet geheel identiek. De in oorsprong hoger dan de Marathontribune uitgevoerde Eretribune heeft in het midden de aan beide zijden door een houten beschot afgeschermd Koninklijke Loge, waarvoor het oorspronkelijk open platform voor de prijsuitreiking aan de winnaars is gesitueerd, en te weerszijden de loges voor de officiële personen, alle drie met afzonderlijke toegangspartijen; de Koninklijke Loge heeft aan het hoofdeind een eenvoudige luifel en in de achtermuur een plaquette ter nagedachtenis van radio-verslaggever Han Hollander uit 1953; boven de toegangspartijen te weerszijden elk een op de antieke Griekse kunst geïnspireerd reliëf op blauw fond met voorstellingen die betrekking hebben op de antieke Olympische Spelen. De Eretribune heeft verder een afzonderlijke ingangspartij met stoep in het midden van de westgevel, gemarkeerd door een dubbele luifel waarboven de uitragende middelste vensterreeks en twee staande hardstenen platen, en voorts twee vierkante bloembakken op de uiteinden van het terras. Op de door drie langgerekte, door luifels afgesloten stalen vensterreeksen verlichte verdieping bevindt zich het restaurant, waarbij de betonnen skeletconstructie geheel in het zicht komt en in het midden het vloerniveau is verhoogd, in oorsprong leidend naar de koninklijke verblijfsruimten. Bij de centrale overloop op de verdieping zijn bovenaan de trap twee natuurstenen gedenkplaten met inscripties van alle eerste prijs-winnaars van de Olympische Spelen van 1928 geplaatst.

Te weerszijden van de middenpartij en aan beide korte einden van de naar achteren uitgebouwde Eretribune zijn de - in oorsprong niet met hekken afgesloten - opgangen naar de zitplaatsen aangebracht, met trap uitkomend op de half-open wandelgang; tevens zijn er afzonderlijke ingangen voor spelers en pers. De zonder half-open wandelgang uitgevoerde Marathontribune heeft bij beide hoeken aan de oostzijde elk een in verspringende cubische vormen met luifels uitgevoerde uitbouw met dwars geplaatste stoep, waarvan de noordelijke leidt naar de kantoorruimten en de zuidelijke naar de vroegere werkplaats. In het midden van beide vleugels te weerszijden van de Marathonpoort telkens in het midden de opgaande trap naar de tribune met links en rechts de teruggerooide

oorspronkelijke toiletruimten, aan beide uiterste zijden gemarkeerd door een verticale, plastisch-geometrisch gedetailleerde sculptuur van natuursteen op een gemetselde dwarsmuur.

Aan de buitenzijde wordt de door een balkonconstructie gedekte Marathonpoort (met rechts de gedenksteen die blijkens inscriptie op 18 mei 1927 is gelegd door Prins Hendrik) gemarkeerd door twee overstekende betonnen luifels, zes verticale stenen ornamenten, de vijf Olympische ringen in de kleuren blauw, zwart, rood, geel en groen, en het motto *citius altius fortius* uitgevoerd in ijzer; in de rechthoekige doorgang zijn aan weerszijden twee natuurstenen gedenkplaten aangebracht met inscripties van de Nederlandse Olympische kampioenen (tot 1932), waaronder aan de noordzijde de naam van de stadion-architect Wils bij het onderdeel architectuur van de kunstwedstrijden. In oorsprong waren de vijf rechthoekige openingen tussen de behakte hardstenen ornamenten niet met glas gedicht en was de poortdoorgang niet door hekken afgesloten, maar waren de dwarsmuren naar voren verlengd en aan de uiteinden voorzien van twee, thans naar de hoofdingang verplaatste sculpturen. Aan de zijde van de tribune is midden bovenaan een op de antieke Griekse kunst geïnspireerd reliëf met voorstellingen van de antieke Olympische Spelen op een blauw fond aangebracht op het muurvlak boven de radiokamer, met door een stalen middendeur onderbroken reeks horizontale vensters.

De oudste tribunes worden van bovenaf gevuld via acht brede en zes smallere trappartijen, die op de hoofdverdieping onderling verbonden zijn door middel van een brede wandelgang - verlicht door rechthoekige openingen boven de gemetselde borstweringen tussen de in het zicht komende betonkolommen - en die bij de tribunes gemarkeerd worden door hoog opgemetselde vleugelmuren met schuine bovenzijden en door zich sprongsgewijze versmallende vleugelmuren bij de interne wandelgang. De acht brede trappenhuizen, met beneden een dubbelbrede trap en vanaf de wandelgang twee afzonderlijke trap-armen leidend naar de in oorsprong met staanplaatsen ingerichte tribunes aan de gebogen korte zijden, zijn boven de opgang, doorlopend boven de vloer van de wandelgang, telkens voorzien van een decoratief gemetselde afscherming bestaande uit acht muurdammen waartussen telkens twee smallere muurdammen, gezamenlijk gedragen door een betonbalk met cubische ornamenten. Te weerszijden van deze (in oorsprong niet met hekwerken afgesloten) opgangen zijn de oorspronkelijke toiletgroepen gesitueerd, afgeschermd door een naar voren gerooid stelsel van verspringende muren en voorzien van een overstekende betonnen luifel boven de open ingangen.

Aan de gebogen noord- en zuideinden bevinden zich de in oorsprong als cafe ingerichte zalen, aan de buitenzijde gemarkeerd door een lang gebogen terras met stoep, en in oorsprong beide voorzien van een vijftal dubbele deuren van staal en glas met boven de luifels rechthoekige panelen van vierkante glasstenen en bij de plastisch-geometrisch gedetailleerde muurdammen vrijwel vierkante bloembakken. Inwendig zijn in de hoge, door de zichtbare vierkante betonkolommen gedeelde zaalruimte tegen de gebogen binnenwand de buffetten geplaatst in de door luifels bekroonde nissen.

De geheel vrijstaande wielersbaan is evenals het stadion samengesteld uit een geraamte van kolommen, balken en vloeren van gewapend beton, en heeft een lengte van 500 m, een breedte van 9 m, waarvan 1 m uitloop, en een hellingshoek van 5 graden bij de lange rechte einden en een naar 35 graden oplopende hellingshoek bij de bochten; de baan is rondom voorzien van een dubbele borstwering in beton, waarvan de binnenste een hol opgaand profiel heeft en tussen beide een holle betonnen afwateringsgoot is aangebracht.

In 1936-37 is het stadion terwille van een capaciteit van 50.000 toeschouwers - eveneens naar ontwerp van Jan

Wils - uitgebreid door middel van een 'buitenring' met schelpvormige verhogingen bij de vroegere staanplaattribunes aan de noord- en zuidzijde, waarbij het gewapend beton in het zicht is gebleven en waarbij de overkappingen van de Marathontribune zijn opgevijseld met gelijktijdige ophoging van de afsluilmuren, uitgezonderd de op oorspronkelijke hoogte gebleven Marathonpoort; de vier hoge gemetselde lantaarnmasten met asymmetrische kruisvormige doorsnede en gesitueerd in het midden bij de bochten tussen de acht brede hoofdtrappen naar de vroegere sta-tribunes, zijn bij deze uitbreiding afgebroken en ook werd bovenaan de noordtribune het oorspronkelijke aanwijfsbord vervangen door een modern exemplaar.

De over de oudste tribunes uitkragende tribune-uitbreidingen met schuin oplopende betonvloeren worden ondersteund door een stelsel van vierkante kolommen en rechthoekige en schuin oplopende dwarsbalken in gewapend beton. De tribune-uitbreidingen worden evenals de oudste tribunes van bovenaf ontsloten, met per vak telkens twee door afgeschuinde vleugelmuren gemarkeerde trappartijen. Deze zijn aan beide uiteinden verbonden met een zestal uitwendige trappartijen, die elk rondom een kolom slingeren met telkens boven elkaar geplaatste steektrappen met afgeronde bordessen en die door ruime rechthoekige poorten leiden naar de grotendeels afgeschermd, door inwendige steektrappen onderbroken gaanderij. De betonnen borstwering van deze gaanderij is bovenaan voorzien van in smalle stalen kozijnen gevatte glaspartijen met verticale onderverdeling (per vak acht smalle ramen in twee lagen boven elkaar), omgezet bij de korte uiteinden (met elk vier smalle ramen in twee lagen boven elkaar). De trappartijen en gaanderij hebben betonnen borstweringen met dubbele stalen buisleuning; de korte uiteinden van de 'tribune-schelpen' worden afgesloten door licht uitkragende betonranden met driedubbele buisleuning; de schuin boven de gaanderij uitkragende bovenringen van de tribune-uitbreidingen hebben elk een hoge borstwering van betonplaten met aan de buitenzijde bij elke derde schuine dwarsbalk ijzeren beugels voor het plaatsen van vlaggemasten.

Van de vier door de bovenring van de beide 'tribune-schelpen' gestoken ijzeren lichtmasten - in oorsprong bestaande uit samengestelde kolommen met driehoekige windverbanden en een boogvormige beëindiging - resteren alleen nog de onderste raamwerken aan de buitenzijde van de gaanderijen, verankerd in de daartoe aangebrachte betonnen consoles aan de onderaan extra aangebrachte betonbalk.

De zitplaatsen, oorspronkelijk alle houten banken die met een ijzeren beugel waren vastgezet op de trapsgewijze geconstrueerde tribunevloeren, zijn naderhand vernieuwd, terwijl alle oorspronkelijke staanplaatsen tot zitplaatsen zijn omgevormd. In 1947 werd bovenaan de zuidtribune van het - ook op andere plaatsen van memorerende kunstwerken voorziene - stadion nog een monument (naar ontwerp van F. Carasso) geplaatst, ter nagedachtenis van de in de oorlog gevallen sportlieden. waardering Olympisch Stadiongebouw met bijbehorende Olympische decoraties, uitgevoerd in de voor het werk van Wils kenmerkende zakelijk- expressionistische trant, van algemeen belang wegens de architectuur-, cultuur- en sporthistorische waarde en als symbool van de Olympische Spelen in Nederland bij uitstek; voorts van groot belang als hoofd-onderdeel van het Olympisch Stadion-complex.

Hoofdcategorie

Sport, recreatie, vereniging en horeca

Subcategorie

Sport en recreatie

Functie

Stadion